

Lájer Vera

Zöldellő Weser és „rügyszó” rádió-művészet

Interjú a Weserburg, Studienzentrum für Künstlerpublikationen munkatársaival*

A brémai *Weserburg, Museum für moderne Kunst*¹ fennállásának 20. évfordulóját ünnepli. A gyűjtők múzeumaként elhíresült intézmény 2011 őszén *Farbe im Fluss* (Festék a folyóban) címen² nagyszabású ünnepi kiállítást rendezett, többek között Jackson Pollock, Andy Warhol, Gerhard Richter és Ai Weiwei munkáiból. A festékek mint sűrű, folyékony anyaggal foglalkozó, tematikus nemzetközi seregszemle

1 Weserburg, Modern Művészeti Múzeum, Bréma, Németország, www.weserburg.de

2 *Farbe im Fluss / Color in Flux*, Weserburg, Bremen, 2011. szeptember 10 – 2012. január 29.

* Weserbug Művészeti Kiadványok Kutatóközpontja. Az interjú 2011. december 5-én készült a helyszínen.

Green Bremen
színfestési akció

nyitó eseménye³ NICOLÁS URIBURU argentin művész – eredeti, 1968-as velencei akcióját⁴ megidéző – folyó-festése volt. A Weser folyó vizén végtelenbe vesző S-formát leíró motorcsónakban állva hajózott Uriburu és segédei. A csónakban melléjük helyezett, emberragyaságú festékeshordókból műanyagvödörrel merték a fluoreszkáló sárga és narancs-vörös folyadékot az alattuk sötét hullámozó vízbe. A tízliterekben mérhető, folyékony festékanyag nyomukban erőteljes, fűzőld színre festette a vízfelületet, majd lassan eloszlott. A *Green Bremen* színfestési akció nagy figyelmet keltett a folyó mindkét partján: az alkalmi tengerészek szokatlan, közel két órán át tartó tevékenységét sűrű taps kísérte; a műélvező tömegeket a szemerkélő eső sem tartotta vissza. A jubileumi festészeti kiállításon szinte kizárólag sztárművészek – zömmel az alapító gyűjtők, donátorok és köreik kollektívájából válogatott – munkáit láthatta a közönség, így a fentiekben kívül ARMAN, THOMAS RUFF, MARK TOBEY, PETER ZIMMERMANN, LYNDA BENGELIS, RAINER SPITT, CHRISTIAN FROSCHE és mások munkáit. A jubileumi kiállítás látványossága és zajos sikere mellett az intézménynek van egy másik arca is. A városi által fenntartott Weserburg múzeum-épület falai között – néha szinte láthatatlan módon – egy önálló kutatóközpont és archívum is működik. A modern múzeum *Studienzentrum für Künstlerpublikationen* névre keresztelt egysége nem múzeumi archívum, sokkal inkább „gyűjtemény a gyűjteményben”. A Weserburg művészpublikációkra szakosodott osztályának vezetőjét és munkatársaival a Studienzentrum múzeumban elfoglalt helyéről, sajátos státuszáról és tevékenységi köreiből, valamint unikális gyűjteményéről kérdeztem. A beszélgetésen részt vett DR. ANNE THURMANN-JAJES, a Studienzentrum vezetője, BETTINA BRACH, a gyűjtemény kurátora, FRANZISKA RAUH és SARAH ROTHE tudományos munkatársak, utóbbiak a 2012 őszén bemutatásra kerülő *Radiokunst* (Rádió-művészet) projektfelelősei is egyben.

☺ **Lájer Vera:** Kedves Frau Thurmann-Jajes, ahogy a Weserburg kiállításait és rendezvényeit megfigyeltem, világossá vált, hogy működik az intézményen belül egy kutatóközpont, amely része ugyan a múzeumnak, de egyben önálló is, szinte független. Hogyan lehetséges ez? Milyen szerepet tölt be a Studienzentrum für Künstlerpublikationen a nagy egészben?

☒ **Th-j:** Természetesen a Studienzentrum fel fogható úgy is, mint a *Weserburg, Museum für moderne Kunst* egyik osztálya. Ez esetben mi egy kis osztály vagyunk. Két főállású dolgozóval, négy részmunkaidős szakmai munkatárssal és gyakornokokkal. Alapvetően mindannyian

3 2011. szeptember 9-én délután 14 órától

4 *Green Venice*, 1968 (a Velencei Biennále keretében)

WARNING:

PERCEPTION REQUIRES INVOLVEMENT

Muntadas—On Translation: The Audience UC Berkeley Art Museum 02.07.01–04.29.01

ANTONI MUNTADAS

WARNING. ON TRANSLATION: THE AUDIENCE.

Berkeley Museum of Art, USA, 2001

Slg. Studienzentrum, Weserburg, © VG BILD-KUNST Bonn, 2011

művészettörténeti kutatással foglalkozunk. Elsősorban lokális és németországi, valamint külföldi egyetemekkel és főiskolákkal való kutatás- és oktatás-alapú együttműködésekben vagyunk érdekeltek. Archívumként, kutatóhelyként,⁵ valamint tudományos oktatóközpontként működünk. Ugyanakkor rendszeresen tudunk kiállításokat is rendezni: a kutatás, a kiállítás és a publikáció hármasságát kivételes módon, a múzeum segítségével tudjuk megvalósítani. A koncepció kidolgozásától a sajtóanyagok megírásáig minden az osztályunkon zajlik. Évente több kisebb és két nagy kiállítást rendezünk. A kisebbeket a Weserburg Museum kiállítóteréből leválasztott pár száz négyzetméteren, a saját kiállítóterünkben, többnyire tárlókban rendezzük meg. Nagy kiállításaink természetesen nagyobb helyigénnyel és a Weserburg éves időszakos kiállításai között szerepelnek. A múzeum és a Studienzentrum kommunikációját is összehangoljuk. Szerves része vagyunk a múzeumnak mint intézménynek, de van önálló szakmai hatáskörünk. Másik legfontosabb tényező, amely egyre inkább különálló „szervezetté”, mint osztállyá alakított bennünket az, hogy a Studienzentrum nem csak egy archívum, hanem önálló gyűjtemény is, ezért klasszikus múzeumi tevékenységet is végzünk, a vásárlástól a katalógizáláson és a restauráláson át a külső raktározásig. Gyűjteményünkben a művészpublikációk tételszáma mára elérte a 100 000-es tételszámot.

✚ *A nagyszámú gyűjteményi anyag kapcsán felvetődik a kérdés, hogy az archívum építésének története valóban párhuzamosan zajlott a húszéves modern múzeum*

5 A Studienzentrum jellegét és profilját tekintve sokban hasonlít a budapesti Artpool-ra.

KLAUS STAECK, O.J.

Slg. ASPC/Studienzentrum, Weserburg, © VG BILD-KUNST Bonn, 2011

fejlődésével? Hol kapcsolódik össze az archívum és a múzeum története? Kinek köszönhető a gyűjtés ötlete? Honnan származik a gyűjtemény törzsanyaga?

✚ **Th-J:** A kezdetek 1974-re nyúlnak vissza, amikor is kolléganóm, a Studienzentrum kurátora, Bettina Bach asszisztense volt GUY SCHRAENEN-nek, így került kapcsolatba már viszonylag korán az archívum és az alakulás előtt álló múzeum. Guy Schraenen és ANNE MARSILY privát gyűjteményének neve ekkor még *Archive for Small Press & Communication* (ASPC) volt, amelynek idővel helyet kerestek a gyűjtők. Az első „megnyitó” 1991-ben volt, majd az archívum 1999-ben a brémai Egyetem⁶ intézményi keretei között működött. Ekkor vettem át a gyűjtemény irányítását, először még az Universität Bremen termeiben, majd a költözést követően a Weserburg Modern Művészeti Múzeumban, amelyet eleve két bázisra (a múzeumra és az archívumra) alapítottak. Az eredeti anyaghoz képest mára 30 nagyobb és több kisebb archívum is bekerült a gyűjteménybe. A gyarapodás történetét és a tevékenységünket 2009-ben, a tízéves fennállásunk alkalmából megjelentett kötetben részleteiben is hozzáférhetővé tettük.⁷ Összegzőképpen elmondható, hogy a Weserburgban őrzött archívum és gyűjtemény attól különleges, hogy míg az 1960-1970-es években létrehozott egyéb archívumok többsége sajnos megsemmisült, a Studienzentrum megmaradt. Nemcsak a fellelhető dokumentumok, hanem a hozzájuk kapcsolódó hálózatok, kapcsolatok sem enyésztek el. Ebben látom a gyűjtemény hitelét és erejét.

✚ *A pontosítás kedvéért: valóban mit gyűjt az archívum? Mit értünk a „művészpublikáció” fogalma alatt?*

✚ **Th-J:** A legfontosabb kritérium, hogy kizárólag az egyes művészek által vagy az ő megbízásukból nyilvánosan közzétett, illetve saját kezű-

6 Universität Bremen

7 Studienzentrum für Künstlerpublikationen. Weserburg, Universität Bremen, 2009. Kleine Reihe, Band 6.

leg sokszorosított, esetleg publikált munkákkal foglalkozunk. Az archívumunk számára elfogadható művészpublikációk 11 különféle kategóriába sorolhatók. Mi az 1950-es, 1960-as évektől kezdődően gyűjtünk, a műfajok, amelyek nálunk gyűlnek, gyökerüket tekintve az 1920-as évekre, az avantgárd kezdeteihez, a futurizmushoz és a dadaizmushoz vezetnek vissza. Az általunk gyűjtött kategóriák: 1. a művészkönyvek; 2. a multiplikák, könyvobjektek; 3. művészek által írt újságok, röplapok; 4. efemer munkák, mint például a plakátok vagy meghívók; 5. fotók; 6. képeslapok, bélyegek, matricák; 7. grafikai munkák, xerox-másolatok, bélyegek/bélyegzők; 8. hanganyagok lemezeken, kazettákon, audio-CD-k, a „rádióművészet” tárgy körébe vonható anyagok; 9. multimedialis tartalmak CD-ROM-on és DVD-n; 10. művészvideó-felvételek, művészfilmek; 11. network-munkák, számítógépen közzétett alkotások.⁸ A határ ott húzható meg, hogy a fenti kategóriák mindegyikében többszörözött munkákról beszélünk. A néhány példányban, kézzel készített, igényes művészkönyv nálunk műtárgynak minősül. A gyűjteményünk erre nincsen berendezkedve.

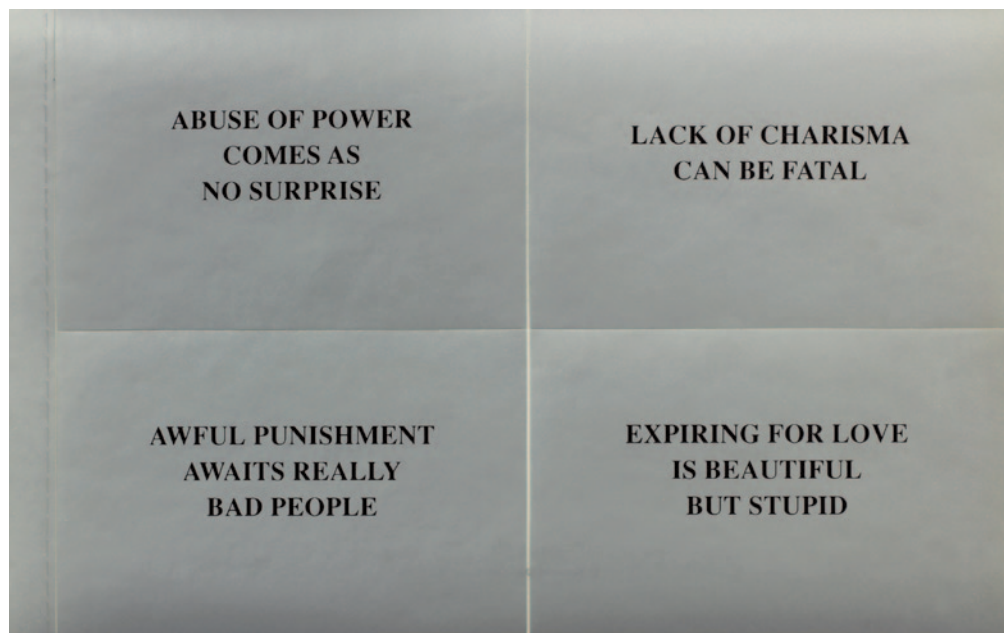
⊗ **BB:** A művészek vagy örökösök meg szoktak keresni bennünket egy-egy darabbal is, ilyenkor azt tanácsoljuk, hogy inkább egy galeristát keressenek meg helyettünk. Időnként adódnak félreértések, ez érthető.

⊗ *Mi változott az elmúlt húsz évben, főleg technikailag? Hogyan lehet karbantartani és technikailag fejleszteni a gyűjteményt? Megoldást jelenthet a digitalizálás? Milyen új kihívást jelentenek a digitális technikával készült vagy közzétett munkák az archívum számára?*

⊗ **Th-J:** Nem is annyira a technikai változások az érdekesek. Sokkal fontosabb, hogy hosszútávú kutatási területeket határozzunk meg és ezek mentén haladjunk. Ilyen volt az elmúlt három évben a *POETRY GOES ART & vica versa* című projekt, ahol először az 1950-es évek svájci, brazil, svéd és osztrák konkrét költészete került fókuszba, szándékoltan különös hangsúllyal a kulturális és politikai széttagoltságra. Majd az 1960-as évek felé haladva bekapcsoltuk Németországot is a kutatásba, és lassan a grafikák, filmek, szövegek és újságok lapjain át jutottunk el a mostani fő területünkhöz. 2011 óta a rádió- és hangművészet nem pusztán esztétikai, hanem társadalmi, szociológiai értelemben vett kutatásához és vizsgálatához kezdtünk hozzá. Ez ugyancsak minimum 2-3 évre meghatározza a tevékenységünket. Most a rádióművészetrel foglalkozunk elmélyülten, tartalmi, nem technikai irányból.

⊗ **BB:** Kutatói szemmel, érdemben még nem

⁸ Lásd bővebben: *Was sind Künstlerpublikationen?* In: *Studienzentrum für Künstlerpublikationen*. Weserburg, Universität Bremen, 2009. Kleine Reihe, Band 6. 13-15.

JENNY HOLZER
Aus: Messages, 1988

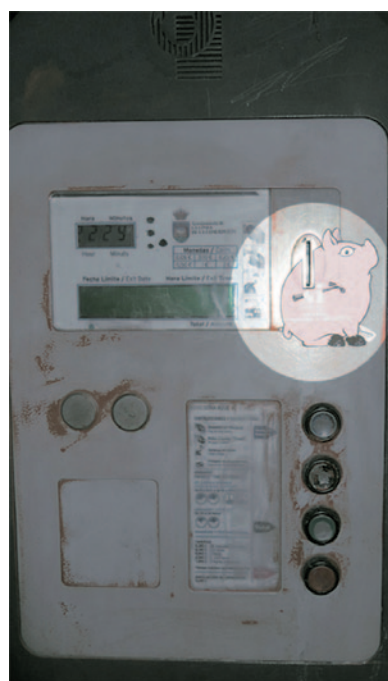
Slg. ASPC/Studienzentrum, Weserburg, © VG BILD-KUNST Bonn, 2011

tudunk foglalkozni például a web-oldalakkal, blogokkal vagy a közösségi média csatornáin közzétett művészeti projektekkel. Ennek is eljön majd az ideje. Egyelőre annak örülünk, hogy ezek a világhálón keresztül még egy ideig „élők” maradnak, nem kell feltétlenül ebben a stádiumban megőriznünk őket.

⊗ **SR:** Most, a „rádióművészetel” kapcsolatban bizonyos technikai kérdésekkel is foglalkozunk, elsősorban azért, hogy minden hanganyagot a lehető legjobb állapotban és minőségben tudjunk meghallgatni. Célunk, hogy a 2012 őszén nyíló kiállításra minél több, a korszakba tartozó, analóg és digitális formában rögzített hanganyagot dolgozzunk fel. Mi a rendszerezés, a tartalmi feldolgozás és a történeti kutatás oldaláról vizsgálódunk, remélhetőleg a prezentációnál, az őszi kiállításon a technika is rendben lesz.

⊗ *Mi játssza manapság a legfontosabb szerepet a munkájukban? Ha a Weserburg ünnepi rendezvénysorozatában a zöldre festett Weser, Önöknél talán a „rügysző” rádió-művészet?*

⊗ **Th-J:** Elsősorban a gyűjtemény, ez nem is kérdés. A gyűjteményen alapul a munkánk, ez a bázisunk. Innen indul ki a kutatás, a kutatáshoz célként rendeljük

monomuerto
Dritter Platz des
International Sticker
Award, 2009

ZETTEL ANKLEBEN VERBOTEN!

werbezentrale für totalkunst
timm ulrichs, 3 hannover 1, postf. 6043

TIMM ULRICHS
Zettel ankleben verboten, 1964 © VG BILD-KUNST, Bonn, 2011

a kiállítást, és szoroson emellett áll a művészetközvetítés feladata is. A kutatáshoz megfelelő partnerek és pályázatok szükségesek, de először mindig felmérjük az erőnket. Nagy, többéves projektek mellett csak kisebb kiállítások, szemináriumok, előadások férnek bele. Ennek ellenére mindig nagy feladatokat vállalunk, mint most a rádió-művészettel, amellyel 2008 óta előbb konferenciák, majd nemzetközi találkozók során ismerkedtünk és mélyítettük el tudásunkat, hogy végül ráépítsünk egy komplex kutatást. Igen, a rádióművészetre a közeljövőben mindenképp építünk.

✦ Szerepel a távoli célok között még több külsős munkatárs foglalkoztatása, nagyobb apparátus felépítése a hatékonyság növelése céljából?

✦ **Th-J:** Javítani mindig mindenben lehet és érdemes is, de hogy több munkatársat igényelnénk ehhez, nem hinném. Erre hadd válaszoljak egy régi, bizonyára a miénknél vallásosabb időkből származó mondással: „Ha egy közösség tagjai nem ismerik egymást, akkor az a közösség már nem közösség többé.”

✦ **Máshogy teszem fel a kérdést. Hogyan lehet a Studienzentrum gyűjteményét időről időre érdekessé tenni? Mit gondol, hogyan lehetne szélesebb körben népszerűsíteni, fenntartani a kíváncsiságot a tevékenysége iránt a nem szakmai körökben is?**

✦ **Th-J:** Ez egy nagyon fontos kérdés; kérdezzük meg a kollégáimat is. Természetesen a kiadványaink idegen nyelvre – angolra, spanyolra, franciára – való lefordítása mindenképp egy népszerűsítő eszköz lehet. Mi abban a szerencsés helyzetben vagyunk még ebben a pillanatban, hogy tudunk olyan érdekes kis kiállításokat is csinálni, mint például a *Sticker Award* (Matrica-Díj), ami sokakat érdekel és vonz. A legnagyobb sikerünk 2007-ben a mostanihoz hasonlóan, ugyancsak egy művészbélyegekből rendezett kamarakiállítás volt, az 1960-as évektől a jelenig, *Leck' mich!* (Nyalj meg!) címmel. A látogatók nagyon szerették. Ugye Bettina?

✦ **BB:** Igen, legfrissebb sikerünk valóban a *Sticker in der Kunst*.⁹ Kurátorként azt tapasztalom, hogy a látogatók közel érzik magukhoz a matricák műfaját. Mivel a műfajt szeretik, ezért nem nehéz bevonni őket. A kis katalógusban, ahogy más kiadványainkban is, igyekeztünk vizuálisan egy kicsit markánsabbak lenni.

A múzeum színe a pink, mi viszont a rozsdabarna, vörös árnyalat felé vittük a színskálát, ezzel is jelezve, hogy ez a *Studienzentrum* kiállítását kíséri. Ahogy mindig egyformán hangsúlyos a *Studienzentrum Weserburg* és az *Universität Bremen* logó is, jelölve az előd és az utód kapcsolatát. ANDREAS ULLRICH, a legutóbbi *Sticker Award* győztese mellett magyar résztvevők is voltak, TÓTH GÁBOR, TÓT ENDRE és VERA MOLNAR személyében. A kiállításon a mail art-tól a street art-on keresztül a matricák és a „matricás” művészek kanonizációjára tettünk kísérletet, fontosak tartottam azonban, hogy történeti kerete is legyen a kiállításnak, így a legendás ANDY WARHOL *Banán* (1967) vagy KEITH HARING figurája, GUGLIEMO ACHILLE CAVELLINI 1981-es munkája és TIM ULLRICHS műve sem maradhatott ki a válogatásból. A nemzetközi mezőnyből ANTONÍ MUNTADAS és GÉRARD DUCHÊNE

is helyet kapott a kiállításon. Úgy éreztük, hogy mi ezzel a kiállítással méltón megünnepeltük a „ház”, a Weserburg 20. születésnapját, és nem kell megijednünk a popularitástól.

✦ **A válogatásban főként amerikai, német és nyugat-európai művészek szerepeltek. Milyen vonatkozásban lehet érdekes Önöknek egy távoli országból küldött vagy ritka nyelven írt művész-publikáció?**

✦ **Th-J:** Ez egy különleges terület, amire most rátapintott, a nyelvek kérdése. Bátran állíthatom, hogy a gyűjteményünkben szinte a világ összes nyelvén írt és a legkülönfélébb nemzeti-séghez tartozó hagyaték megtalálható.

Az érdekesség abban áll, hogy ezek a munkák valamilyen módon kapcsolatba hozhatók egymással. Ha mondjuk egy lengyel művész ismert egy japán alkotót, találkozta Párizsban vagy írtak egymásnak, előfordulhat, hogy bizonyos szavakat, jeleket, kódokat mindketten használtak, hogy jobban megértsék egymást. A kutatás során szerzett tapasztalatok alapján elmondható, hogy sokkal több és szövevényesebb kapcsolati háló rajzolható ki az egyes szereplők között, mint azt gondolnánk. Így a munkánk során hamar rájöttünk, hogy csak a végső vagy csak nagyon speciális kérdések esetében van szükség a művészek által publikált anyagok szóról szóra való lefordítására.

✦ **BB:** Előfordulhat, hogy egy kiállítás alkalmával a fordítástól kivételes esetekben teljesen eltekintünk, mert az íráskép vagy az üzenet sokkal markánsabb megítélésünk szerint, mint a fordítás.

PETER NIEMANN
Wenn ich hier parke, ist das Kunst
© VG BILD-KUNST Bonn, 2011

Wenn ich hier parke,
ist das Kunst.

P

Peter Niemann · Edition Museum für Moderne Kunst München

9 *Sticker in der Kunst*. Vom Aufkleber in der Mail Art über Streetart bis zum Sticker Award. Kleine Reihe, Band 12